

Загальна інформація

Яка роль фосфору в організмі людини?

Фосфор – це макроелемент, необхідний для будови та функціонування кожного організму.

- ❖ це будівельний матеріал кожної клітини
- ❖ є складовою генетичного матеріалу (РНК, ДНК)
- ❖ це буфер, який підтримує правильний рН
- ❖ бере участь у виробництві та зберіганні енергії
- ❖ становить компонент багатьох ферментів і реакцій, напр., регулює доставку кисню до тканин організму

Джерело фосфору:	Добова потреба дорослої людини	Середня добова доза фосфору в раціоні дорослої людини	Правильна концентрація фосфору в крові	Надлишок фосфору виводиться здоровими нирками
Кожний вид їжі	700 мг	від 1500 мг до 4000 мг	2,5 - 4,5 мг/дл <5,5 мг/дл у діалітичних хворих	

Чому людям з нирковою недостатністю потрібно звертати увагу на фосфор у своєму раціоні?

- ❖ У людей з нирковою недостатністю рівень фосфору в крові часто підвищується через недостатнє виведення фосфору хворими нирками та діаліз.
- ❖ Надлишок фосфору накопичується в організмі і, як уремичний токсин, спричиняє дуже серйозні наслідки для здоров'я.
- ❖ Високий рівень фосфору в крові (гіперфосфатемія) супроводжується порушенням вмісту кальцію та порушенням функції паращитовидних залоз, залоз ділянки шиї, які виробляють гормон, що називається паратгормоном (ПТГ). Розвивається вторинний гіперпаратиреоз і відбувається поступове різке ремоделювання тканин і органів, пов'язане з відкладенням кальцій-фосфатних кристалів.
- ❖ Передозування фосфору відчувається не відразу. Симптоми його накопичення з часом посилюються. Найнебезпечніші (смертельні) ускладнення охоплюють серце та кровоносні судини. З'являється багато аномалій у кістках, суглобах, м'язах, очах,

Загальна інформація

шкірі та травному тракті, які погіршують повсякденне функціонування та становлять загрозу для життя.

Симптоми, пов'язані з накопичення фосфору та порушенням кальцій-фосфатних відкладень.

- ❖ біль у кістках, остеопороз, переломи кісток, розлад фізичного стану
- ❖ ішемія кінцівок, інсульт, інфаркт, серцева недостатність, аритмія
- ❖ нудота, блювота, виразкова хвороба, панкреатит
- ❖ свербіж шкіри, шкірний висип
- ❖ порушення зору, кон'юнктивіт

Процедури у разі гіперфосфатемії у діалізних хворих

Три стратегії процедур для зниження рівня фосфору в крові з діалізними пацієнтами

1 дотримання дієти з низьким вмістом фосфору

2 правильний час діалізу, піклування про правильну дозу діалізу та не пропускання процедур

3 застосування в травному тракті фосфорзв'язуючих препаратів

Додаток 1 - дієта з низьким вмістом фосфору

Діалізні пацієнти повинні приймати не більше 800 - 1000 мг фосфору на добу.

- ❖ Список популярних продуктів з вмістом фосфору в одній порції (додаток 1).
- ❖ При приготуванні страв варто користатися таблицею продуктів і додавати добову дозу спожитого фосфору, щоб дотримуватися рекомендованої норми 800 - 1000 мг.
- ❖ Таблицею повинен користуватися кожний, хто готує страви для діалізного пацієнта.
- ❖ Варто звернути увагу на те, якими продуктами з низьким вмістом фосфору можна замінити продукти з високим його вмістом (додаток 2)
- ❖ Існує також розроблена так звана «Фосфорна піраміда» (додаток 3), де на окремих рівнях розташовано харчові продукти з фосфором.
- ❖ Чим вище у піраміді розташовано продукт, тим більша доза фосфору в ньому
- ❖ Основний принцип, якого слід дотримуватися – їсти свіжі продукти та уникати оброблених продуктів (з консервантами).

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

**ГІПЕРФОСФАТЕМІЮ МОЖНА І
ПОТРІБНО ПОПЕРЕДЖАТИ**

Процедури у разі гіперфосфатемії у діалізних хворих

- ❖ Для виробництва оброблених харчових продуктів додають велику кількість фосфору у вигляді стабілізаторів, загущувачів і емульгуючих речовин, що покращують їх смак і продовжують термін зберігання.
- ❖ Уважно читайте етикетки зі списком добавок і уникайте тих, що містять у назві:
  - фосфор (напр., фосфорну кислоту, фосфат натрію)
  - фос (напр., фосфорну кислоту, тринатрій фосфат)
  - E338, E339, E340, E341, E450a, E450b, E450c, E540, E543, E544.

Особливо багаті фосфором продукти: молоко, тельбухи, готові копченості, яєчні жовтки, твердий сир, плавлений сир, гриби, насіння бобових (квасоля, соя, горох), злакові продукти (гречка, висівки, вівсяні пластівці, кукурудзяне борошно, чорний хліб) какао, шоколад, горіхи, мигдаль, Кока-кола, Пепсі.

Поглинання фосфору в рослинних продуктах нижче, ніж у продуктах тваринного походження.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

ГІПЕРФОСФАТЕМІЮ МОЖНА І
ПОТРІБНО ПОПЕРЕДЖАТИ

Процедури у разі гіперфосфатемії у діалітичних хворих**Додаток 2 - час діалізу, адекватність діалізу**

- ❖ Діаліз є основою лікування електролітичних порушень у пацієнтів з термінальною стадією ниркової недостатності. Однак, доступні методи діалізу зазвичай неефективні для видалення надлишку фосфору до рівня нормалізації його концентрації в крові.
- ❖ Стандартний діаліз видаляє від 600 до 1200 мг фосфору.
- ❖ Швидкість, з якою фосфор переходить із клітин у кров, повільна, тому чим довше триває діаліз, тим більше фосфору буде видалено з організму. Тому так важливо дотримуватися часу діалізу призначеного лікарем.
- ❖ Якщо у вас високий рівень фосфору у крові, лікар може порадити вам продовжити діаліз.
- ❖ Скорочення часу діалізу навіть на чверть години може значно зменшити виведення фосфору з організму та сприяти серйозним захворюванням, пов'язаним з його накопиченням.

Додаток 3 - прийом ліків

- ❖ Оскільки діаліз недостатньо видаляє фосфор, багатьом пацієнтам лікарі призначають додаткове лікування, щоб знизити його рівень у крові і таким чином зменшити ризик захворювань, спричинених накопиченням фосфору.
- ❖ Більшості діалітичних пацієнтів призначають препарати, що зв'язують фосфор у травному тракті. Прийом разом із їжею фосфорзв'язуючого препарату, призводитиме до того, що фосфор, який міститься у їжі не всмоктуватиметься в кров з кишечника, а виводиться з калом.
- ❖ До фосфорзв'язуючих препаратів у шлунково-кишковому тракті належать: сполуки кальцію, алюмінію гідроксид, севеламер, карбонат лантану. Найчастіше використовується карбонат кальцію (напр., Calperos) або ацетат кальцію (Calcifos).
- ❖ Тип препарату і його дозування визначає лікар. Важливе значення мають моменти прийому фосфорзв'язуючих препаратів.
- ❖ Їх слід приймати під час споживання їжі, бажано з першим шматочком кожного основного прийому їжі, тричі на день. Прийом препарату між прийомами їжі неефективний для зниження рівня фосфору в крові.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!**ГІПЕРФОСФАТЕМІЮ МОЖНА І
ПОТРІБНО ПОПЕРЕДЖАТИ**

Процедури у разі гіперфосфатемії у діалітичних хворих

- ❖ Іншим препаратом, який рекомендується приймати при кальцій-фосфатних порушеннях, є вітамін D (найчастіше Alfadiol) та його похідні, напр., парикальцитол.
- ❖ Однак, у разі високого рівня фосфору лікар може прийняти рішення про тимчасове зниження або припинення прийому вітаміну D або його похідних.
- ❖ Ці препарати можна приймати з їжею або без неї.
- ❖ Іншим препаратом, який впливає на парашитовидні залози та кальцій-фосфатний обмін, є цинакальцет (напр., Mimpara).
- ❖ Його слід приймати під час або відразу після споживання їжі, в один і той же час дня.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

ГІПЕРФОСФАТЕМІЮ МОЖНА І
ПОТРІБНО ПОПЕРЕДЖАТИ

Діалізні пацієнти повинні приймати не більше 800 - 1000 мг фосфору на добу.

Продукт	Фосфор (мг)
зернений сир 1% жирності, 1 порція (200 г)	150
2 столові ложки вершкового сиру (Філадельфія)	40
знежирений сир, 2 столові ложки	60
твердий сир, 2 скибочки (близько 50 г)	200
плавлений сир Едам, 2 трикутники (близько 50 г)	300
сир фета, 20 шматочків (близько 50 г)	150
сир пармезан, 2 ст. л.	70
сир з пліснявою camembert, 1/4 диска (близько 50 г)	110
натуральний йогурт 1,5% жирності, чашка (140 г)	130
молоко 2% жирності, 1 szklanka (250 ml)	210
1 куряче яйце (близько 60 г)	120
лосось холодного копчення, одна упаковка (100 г)	280
сілезька ковбаса (100 г)	190
варена свиняча шинка (100 г)	190
печена корейка (100 г)	200
варена яловичина (150 г)	200
куряче стегно, 1 порція (близько 200 мг)	380
запечене філе тріски, 1 порція (близько 150 г)	270

додаток 1

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

ГІПЕРФОСФАТЕМІЮ МОЖНА І
ПОТРІБНО ПОПЕРЕДЖАТИ

Продукт	Фосфор (мг)
запечений лосось, 1 порція (близько 150 г)	400
запечений палтус 1 порція (близько 150 г)	310
горіхи (10 дкг)	350
горіхи (10 дкг)	450
насіння соняшника (10 дкг)	800
білий рис (100 г)	135
пшеничний хліб 100 г (приблизно 3 скибочки)	100
житній хліб 100 г (приблизно 2 скибочки)	200
1 булка кайзерка	80
1 яблуко (100 г)	10
1 апельсин (100 г)	25
1 чашка чаю	3
1 чашка кави еспресо	3
1 шматочок молочного шоколаду	70
брокколи (25 дкг)	150
цибуля-порей (25 дкг)	120
шпинат (25 дкг)	70
капуста білокачанна (25 дкг)	80
1 склянка яблучного соку	20
1 склянка апельсинового соку	40

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

ГІПЕРФОСФАТЕМІЮ МОЖНА І
ПОТРІБНО ПОПЕРЕДЖАТИ

Продукт з високим вмістом фосфору
молоко, йогурт
плавлений сир, дозріваючий сир, бринза
арахісове масло
оброблене м'ясо, паштети, сосиски, ковбаса, трібуха, нагетси, ковбаски кабанос
рибні консерви, копчена риба
житній хліб, темна випічка
яєчний жовток
шоколадний торт, торти
злакові крупи, висівки
піца
горіхи, насіння соняшника, мигдаль, насіння злаків
смажена гречка
гриби
овочі: кукурудза, горох, авокадо, квасоля
морозиво
шоколад, какао
солодкі напої в банках, пластикових пляшках, енергетичні напої
пиво
кола, пепсі

додаток 2

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

ГІПЕРФОСФАТЕМІЮ МОЖНА І
ПОТРІБНО ПОПЕРЕДЖАТИ

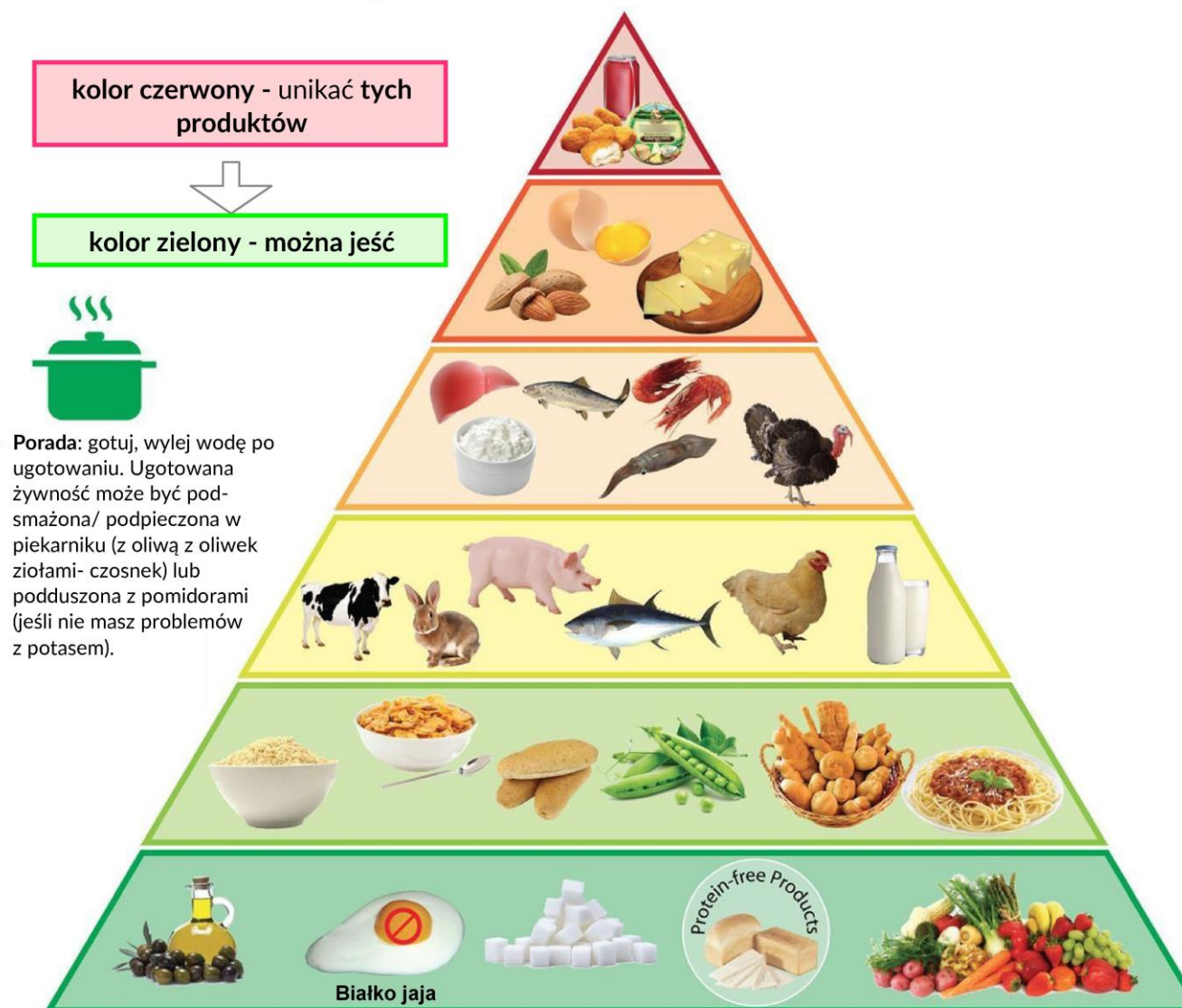

Продукт з низьким вмістом фосфору
рисове молоко, соєве (без добавок)
кефір
вершкове масло, маргарин
свіже або морожене м'ясо, птиця
свіжа або морожена риба
пшеничний хліб, світла випічка
світла та лимонна солодка випічка
білий рис
макарони
кускус
варена ячмінна крупа
фрукти: яблука, чорниця, виноград, сливи, ананас, груші, персики, апельсини, смородина
овочі: морква, кольорова капуста, баклажани, перець, цибуля, редька, огірок, капуста, корінь петрушки, помідор, картопля
фруктове морозиво
варення, мед
домашній лимонад
кореневе пиво
чай, кава з кавової машини

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

ГІПЕРФОСФАТЕМІЮ МОЖНА І
ПОТРІБНО ПОПЕРЕДЖАТИ

Napoje i żywność z dodatkami (konserwantami) fosforanowymi (E338-343, E450-458, E540-545): napoje typu CocaCola, mleko w proszku, przetworzone sery, mięso (np. nuggetsy; dania gotowe), desery, rozpuszczalne cappuccino

Twarde sery: parmezan, cheddar, emmentaler, pecorino, sery żółte

Orzechy

Żółtko jaja

Mięso (a): kiełbasa, podroby (wątróbka, nerekki)

Drób (a): indyk

Ryby (a): krewetki, łosoś, kałamarnice

Miękkie sery: serek wiejski, mocarella, kremowy, topiony

Mięso (b): królik, jagnięcina, szynka bez konserwantów, wieprzowina, cielęcina

Drób (b): kurczak

Ryby (b): pstrąg, tuńczyk, dorsz, sola, morszczuk,

Mleko, jogurt naturalny

Zboża: chleb, makaron, ryż, kus-kus, mąka kukurydziana, płatki kukurydziana

Strączkowe: groch, fasola, soja, ciecierzycza, soczewica

Białko jaja

Owoce i warzywa (c)

Oliwa z oliwek i tłuszcze roślinne (margaryna)

Masło (d)

Cukier (e), Produkty bezbiałkowe/ niskobiałkowe (protein-free products)

	червоний колір - уникайте цих продуктів
	зелений колір - можна їсти
	Порада: варити, після приготування воду злити. Зварену їжу можна запекти в духовці (з оливковою олією, зеленню, часником) або тушкувати з помідорами (якщо у вас немає проблем з калієм).
	Напої та продукти з фосфатними добавками (консервантами) (E338-343, E450-458, E540-545): напої типу Coca Cola, сухе молоко, оброблені сири, м'ясо (напр., нагетси; готові страви), десерти, розчинні капучіно
	Тверді сири: пармезан, чеддер, ементалер, пекоріно, жовті сири
	Горіхи
	Яєчний жовток
	М'ясо (а): ковбаса, трібуха (печінка, нирки)
	Птиця (а): індичка
	Риба (а): креветки, лосось, кальмари
	М'які сири: сир, моцарелла, вершковий, плавлений
	М'ясо (б): кролик, баранина, шинка без консервантів, свинина, телятина Птиця (б): курка
	Риба (б): форель, тунець, тріска, соля, хек,
	Молоко, натуральний йогурт
	Злакові: хліб, макарони, рис, кускус, кукурудзяне борошно, кукурудзяні пластівці
	Бобові: горох, квасоля, соя, нут, сочевиця
	Яєчний білок
	Овочі і фрукти (в)
	Оливкова олія та рослинні жири (маргарин)
	Вершкове масло (г)
	Цукор (д), Безпротеїнові продукти/ продукти з низьким вмістом протеїну (protein-free products)

- а) несприятливе співвідношення фосфор/протеїн (> 12 мг/г)
- б) сприятливе співвідношення фосфор/протеїн (> 12 мг/г)
- в) фрукти та овочі (ризик гіперкаліємії, занадто високий рівень калію)
- г) зменшити кількість жиру у пацієнтів із зайвою вагою/ожирінням, щоб уникнути
- д) уникати цукру пацієнтам з цукровим діабетом і ожирінням

Д'Алессандро та ін.

додаток 3